

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р *Емилия Хинкова Евгениева*,
доцент в Софийски университет,
Факултет по науки за образованието,
Катедра по специална педагогика и логопедия

Относно: Дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика, научна специалност Специална педагогика

Тема на дисертационния труд: *Саундпейнтинг - иновативен метод в приобщаващото образование*

Автор: *Детелина Георгиева Пангелова, докторска програма по Специална педагогика*

Научен ръководител: *проф. д-р Катерина Караджова*,
Софийски университет “Св. Климент Охридски”,
Факултет по науки за образованието и изкуствата,
Катедра по специална педагогика и логопедия

1. Общо описание на представените материали

Представеният комплект дисертационни материали съдържа:

а) комплект с административни документи: автобиография на Детелина Георгиева, заповеди за зачисляване и отчисляване, заповед за назначаване на жури за защита, протокол от първо заседание на журито

б) комплект с текстови документи: дисертация и автореферат, декларация за достоверност и оригиналност на дисертационният труд

в) комплект с публикации (6 броя, на български и английски език)

2. Кратки биографични данни за докторанта

Детелина е придобила магистърска степен през 1998 година в Софийски университет, специалност „Начална педагогика“. От 2003 година до настоящия момент е старши учител в 78 СУ „Христо Смирненски“, гр. Баня. От 2012 година започнала работата си с методиката на Уолтър Томпсън – саундпейнтинг. Което се превръща и в основна тема на дисертационното ѝ изследване. За периода 2007-2009 работи по темите на музикотерапията и завършва

специализации в курсовете на „Българската асоциация по музикотерапия“. Тези свои знания и умения прилага непосредствено в работата си в клас като разработва подходящи методики и програми, които са описани в автобиографията ѝ. Част от тези програми са разработени по програми за допълнителна подкрепа на процеса на обучение в общообразователното училище, част от тях са предназначени за основните часове в учебния план на учениците. Това дава основание да смятаме, че представената методика, така както е описано в изследователската програма, е наблюдавана и адаптирана както за регулярните учебни часове, така и за свободното време на децата. Задачата и в двете програми е повишаване ефективността от процеса на обучение.

Госпожа Георгиева е и театрален композитор на Младежкия театър „Николай Бинев“, на Пернишкия театър и на Разградския театър. Артистичният дух и компетентност са част от системата, чието адаптиране за нуждите на българската образователна система са предмет на изследване в дисертационния труд.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Представената за рецензиране дисертация разглежда важен проблем от развитието на съвременната комуникационна среда - използването на саундпейнтинга като средство за алтернативна комуникация. В последните няколко десетилетия с възникването и развитието на електронната комуникационна среда се създадоха условия за реализиране на разнообразни средствата за комуникация, които са базирани върху устния, писмения, невербалния и жестовия език. Тяхното смесване, трансформиране от един в друг при използването в практиката и в условията на дигиталната среда, има най-разнообразни проявления. Системата на Уолтър Томпсън „Език за творчество в реално време“ (Thompson, Walter. Paris 2011), върху която е базирано дисертационното изследване, е един от тези стотици инварианти за комуникация в съвременното общество.

В дисертационното изследване се прави опит за намиране параметрите на използването на модела за саундпейнтинг, разработен от Томпсън в системата на българската образователна среда. Това конкретизира работата по дисертационния проблем. Адаптирането и интегрирането на външни за системата на образование модели е само по себе си сериозно нормативно, технологично и съдържателно нововъведение, което и изисква специална научно-практическа дейност. Това прави представения дисертационен труд актуален, технологично обоснован и практически значим. Етапите, които следва докторантката са разработване на

технологична карта на изследването, адаптиране на технологичната карта към процеса на обучение и учебното съдържание, адаптиране на системата за оценяване към системата от критерии на системата саундпейнтинг, адаптиране на постигнатите умения към системата от умения, които са зададени като очаквани в учебната програма по предметите. Конструирани по този начин изследването в дисертацията е проведено със съгласието и подкрепата на родителите.

В изследването се отделя и достатъчно внимание на формирането на необходимата нагласа у педагогическите специалисти към модела чрез активна информационна кампания на докторанта: участие в работни групи, семинари, педагогически екипи.

По този начин докторантката представя завършен цикъл на пресеца на адаптиране на методиката към българската образователна среда.

4. Познание на проблема

Теоретичната постановка е насочена към обосноваване на спецификата на обучение в съвременната интегрирана среда. Авторката поставя за разглеждане проблема от гледна точка на дефиницията, философията, методологията и бариерите пред изследването в съвременната система на обучение.

Представената иновация е интересна от гледна точка на това, че чрез нея се работи на границата между невербален (специално конструиран жестов език), творчество с грешката и средство за преодоляване на ситуацията на различия в общообразователния клас с интегрирани ученици със специално образователни потребности и деца в риск.

Докторантката прави кратко представяне на методиката, времето на нейното създаване и актуалното състояние на нейното разработване и въвеждане в други образователни системи.

В параграфа, философия на иновацията, поставя за разглеждане възможностите за въвеждане ѝ в условията, описани от действащата нормативна система. Важно място в този контекст е отделеното внимание на развитието на понятието „деца със специални образователни потребности“ и приобщаващо образование в два отделни параграфа. По този начин проследява динамиката на регулирането на процесите в системата на образование и в ритъма на очертаната динамика се прави опит за вписване на модела на саундпейнтинга.

В параграфа, описващ бариерите на въвеждане на иновацията, са представени данни от анкетно проучване сред педагогическите специалисти, което показва каква е предварителната среда спрямо, която се създава изследователската програма и технология.

Използваната литература за теоретичното обосноваване на проблема е достатъчна като обем и обхваща основно източници от последните 20-25 години. В този период се случват промени в социалната поръчка към образователната система, свързани с изискването за достигане до всяко дете независимо от това къде живее, какъв е етносът му, какви са способностите му и т.н. Намирането на реалистичната формула на общото образование или както популярно се нарича – масово образование, е все още нерешена задача. Все още има деца, които не са обхванати или не получават необходимата образователна услуга в училище. През същия период в комуникационния профил на света, в който живеем, се намесва и новата дигитална среда. Новата форма на комуникация променя представи за пространство и време,

променя начина на функциониране на пазарите, променят се професии. Всичко това води до възникването на иновативни модели за обучение и до търсене на нови педагогически технологии, чрез които да се формират умения у подрастващите, осигуряващи им добра социална реализация. В този смисъл проучената и анализирана литература е концентрирана около тези актуални проблеми. Докторантката демонстрира добра мотивация и системно внимание към проблема.

Обемът на теоретичната част е балансиран спрямо обема на изследователската програма и анализа на данните от изследването.

5. Методика на изследването

Структурата на емпиричното изследване отговаря на изискванията за дисертационна разработка. Формулираната цел и хипотези са подкрепени от системата от изследователски задачи и методика на изследването. Това, което прави впечатление в дисертацията е:

1. Разработената изследователска батерия, която включва развиващ експеримент и оценка на модела от учителите.
2. Разработената изследователска батерия е структурирана така, че включва двата базисни предмета - математика и български език.
3. Разработената методика за оценка изисква предварителна диагностика на мисленето, вниманието и дисциплината на изследваните лица преди, по време и след проведеното обучение с иновацията.
4. Определено постижение на разработката е описанието на подгрупите на способностите в експерименталните общообразователни групи. Подобно описание на многообразието на подгрупи в структурата на класа се среща за първи път. Обичайно се говори изолирано от общия профил на класа за различните учебно-познавателни способности на децата в един клас.
5. Инструментът е структуриран така, че да може да се проследят основни статистически закономерности и да се обособят факторите, които влияят върху качеството на въвеждането на иновацията.
6. Използваният инструмент дава възможност да се проследят наблюдаваните фактори в условията на две учебни дисциплини - български език и математика.
7. Наблюдаваните променливи - мислене, памет, въображение, както и дисциплината, сътрудничеството и страхът от грешки са съобразени с спецификата на дейността.
8. Установените зависимости имат важно значение за практиката и събирането на данни е планирано добре във времето.
9. Представената заключителна анкета дава основание да се разработят и подготвят стъпки, чрез които иновативната методика да се предложи на практиката и да подкрепи процесът на приобщаване чрез създаване на подобрена приемаща среда чрез иновативни методики.

Представеният изследователски модел показва уменията на докторантката да борави добре с пространството и съдържанието на изследвания проблем. След направения анализ на литературните източници, структурата на изследването продължава линията на научно-теоретичния акцент на изследването – възможност за обогатяване на образователния процес

чрез преодоляване на различията, страха от грешки и следвайки собственото учебно-познавателно време от всеки ученик.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд има за цел да опише полезността от внедряването на саундпейнтинга в образователната система. Като се поставя широко ветрило от задачи, свързани с наблюдение на памет, внимание, мислене, въображение, учебна дисциплина, сътрудничество между участниците, отношението им към грешката и възможностите за преодоляването на страха от нея, мотивацията за учене.

Допусканията, които прави докторантката по отношение на целта е, че чрез избраната методика ще се повлияят учебно-познавателните и социално мотивираните резултати от работата по време на обучението. Развиването на социалната чувствителност чрез преосмисляне на грешката и пътищата за преодоляване на страха от нея може да подобри взаимодействието между децата в групата и да намали агресията им.

Моделите на саундпейнтинга са три основни – такива, които се използват по време на процеса на обучение, такива, които се използват в свободното време на децата и такива, които се използват при обучения и тренинги на възрастни. В настоящата разработка ще се направи анализ само на моделите, които се използват в процеса на обучение. Още по-конкретно: в процеса на усвояване на таблицата за умножение по математика и текстове, които се учат наизуст – по български език. Работата в класовете ще бъде съобразена с изискванията и философията на приобщаващото обучение, както и с изискванията на учебното съдържание.

Прави впечатление подробният и добре подреден начин на описание на групите от изследвани лица, времето на провеждане на обучителния експеримент, а също така и етапите на представяне и въвеждане на метода в процеса на работа.

Всичко това е предпоставка данните, които са събрани в процеса на работа, да бъдат добре структурирани, подредени и обработени с качествени и количествени методи.

Направеният количествен и качествен анализ представя развитието на уменията чрез въведените критерии и показатели. Изведените статистически значими разлики показват, че динамиката на учебно-познавателните резултати, които са постигнати със средствата на саундпейнтинга, не са еднозначни и не може да се изведе тенденция. Устойчивост има по отношение на дисциплината на учениците и мотивацията им за работа. В този смисъл дисертационното изследване достига до поставената цел, а именно да се очертае полезността на модела.

Направените изводи дават основание да се пристъпи към изследване на влиянието на модела върху познавателните способности на децата в извънучебно време. Много вероятно е моделът да е по подходящ за свободното време. Още повече, щом влияе на дисциплината на децата, то много вероятно той да има значителен принос по отношение на развиване на уменията за учене и уменията за самоорганизиране.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Трудът на госпожа Георгиева има научно-приложен характер. Представеният модел на саундпейнтинга е разработен и апробиран в българската образователна среда. Получените резултати представят картината на възможностите и начините на неговото интегриране в процеса на обучение. Степента на ефективност във формализираната образователна среда и влиянието, което оказва върху формираните социални умения у децата, налага продължаване на работа по темата и проучване на влиянието на метода в неформалната среда на свободното време.

Политиката на съвременните системи за обучение е насочена към развиване на възможностите за взаимодействие между формалното и неформалното учене, между традиционните и алтернативните методи на обучение за по-пълноценно разкриване на възможностите на всяко дете и структуриране на потенциала му. В този смисъл докторант Георгиева развива идеята, че методите, които се използват за приобщаване на децата със специални образователни потребности, могат да не бъдат изолирани, а да могат да бъдат използвани и при работата с децата с типично развитие. С методика като тази се дава възможност между участниците в учебните ситуации да се създадат действителни, непреднамерени взаимодействия, да се постигне сравнимост на резултатите, а също така и сравнимост на удовлетвореността от свършената работа. Мога да кажа, че представената методика е значима за практиката.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представените публикации следват логиката на разработването на проблема и очертават основни негови особености.

9. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията и дава цялостна представа за философията, методиката и резултатите от направеното дисертационно изследване.

10. Критични забележки и препоръки

Разработването на модел за адаптиране на външна за образователната система методика е само по себе си сложно като процеса. Това се подсилва, че методиката е предназначена за групата на децата със специални образователни потребности, което прави адаптирането в пъти по-трудно за представяне и описание. Във връзка с това са и моите препоръки.

1. При разработване на следващ етап на проблема е добре да се диференцират аспектите на анализ на проблема, за да стане по-четивен и леснодостъпен модела за практиката.
2. При разработване на практическите модули за приложение на модела в практиката трябва да се намали броят на критериите, които да наблюдава учителят или да им се даде инвариант, с който обичайно си служи учителят в клас.
3. При представяне на методиката е добре да се илюстрира и системата от задачи и теми, които е добре да се използват по време на часа.

Техническите препоръки са свързани с начина на подреждане и систематизиране на информацията.

1. Представената автобиография от докторантката не е добре структурирана и няма йерархия на информацията. Това затруднява използване на информацията в нея бързо и лесно.
2. Описа на публикациите не изчерпателен – няма първи страници, съдържание на списанията или сборниците, където те са публикувани; посочените линкове не довеждат до необходимата информация; няма общ опис на публикациите в началото на папката, което прави трудно намирането на съответната публикация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Детелина Георгиева притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди

образователната и научна степен 'доктор' на Детелина Георгиева в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление, 1.2. Педагогика, докторска програма по Специална педагогика

10 май. 2019 г.

Рецензент:

Доц. д-р Емилия Евгениева